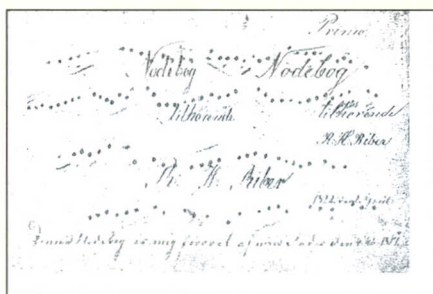

Dansens og musikkens rødder 52

Spillemandsbogen fortæller – 1. del

af Gertrud Weensgård

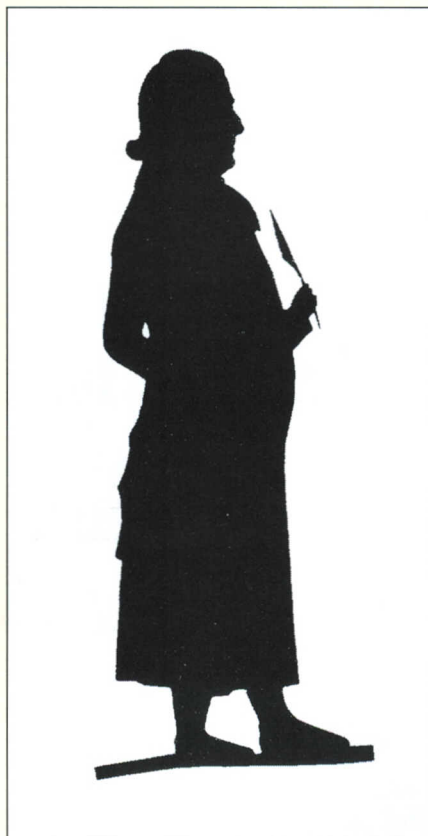
Vel ankommen til Folkemindesamlingen i København bliver man mødt af den venligste betjening, som er rede til at opfylde ens ønsker. Jeg skulle i dette tilfælde se på nogle af de ældste spillemandsbøger fra Fyn, som ligger i arkivet i kælderens. Man får bragt et udvalg og bladrer lidt omkring indtil der er en der fanger. Det blev en smuk nodebog i rødt skindbind med årstallet 1768 og initialerne B.R. i guldrtryk. En stor bog med et par hundrede melodier i. På forsatsbladet stod skrevet med den nydeligste skrift: Nodebog tilhørende R.H.Riber, 1822 den 2. april og nederst på siden stod der: Denne nodebog er mig foræret af min fader den 4. februar 1817. Ved siden af nodebogen

lå oplysning om at der havde levet - og stadig lever - en familie Riber i Svendborg. Dermed var en nøgle til den smukke nodebog faktisk lagt i ens hænder. Udstyret med en kopi af hele nodebogen kan man så tage hjem og prøve at lirke låsen op!

Det første der skal prøves er om årstallene i bogen og data på familien Riber kan komme til at rime. Her kommer en slid-som tid på forskellige arkiver. Landsarkivet Fyn, Byhistorisk Arkiv i Svendborg og måske flere arkiver. Det griber om sig og ens evner til at læse gotisk kommer ofte på svære prøver. Men det lønnede sig i dette tilfælde at holde ved. B.R. og 1768 passer på en købmand Bertel Riber som levede i Svendborg fra 1746 til 1846 og når det viser sig at han havde en søn, som hed Rasmus Hansen Riber, hvilket passer på forsatsbladets R.H.Riber, som levede fra 1802 til 1876, er man sikker på at

nodebogen har sit hjemsted i Svendborg. Så er nodebogen dateret, geografisk placeret og ejerne navngivet og så er man færdig med den bog. Men nej, det er først nu det bliver rigtig spændende. Et er at vide om bogen hvor den hører til, noget helt andet er at prøve at give bogen liv. Den er begyndt at røre på sig, men det skal vise sig at den har flere ting at afsløre. Først og fremmest falder det i øjnene at bogen så tydeligt er skrevet med to forskellige hænder og rummer to forskellige repertoarer - og det er jo ganske naturligt. Der kan nemt ske et repertoireskift i dansemoden fra far til søn. Hvem, hvad og hvor er de to mænd som har lagt navn til bogen? Først Bertel Riber. Han var købmandssøn og da han fik sin fine nodebog var han 22 år. Man kan forestille sig at han da var i

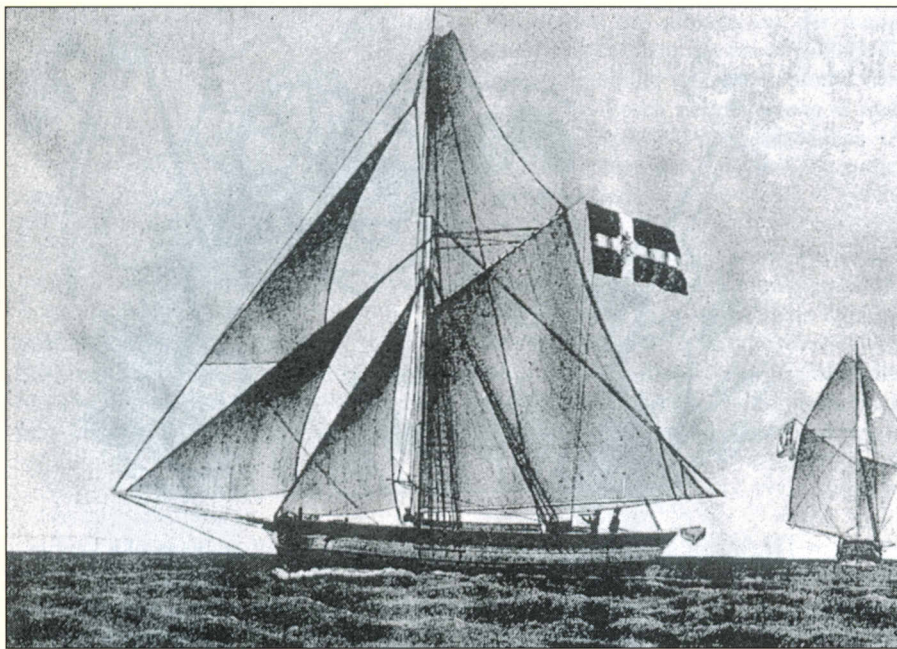

Købmand Gomme Christensen Graae (1744-1804). (Silhouet i Svendborg amts museum).

færd med at forberede sig til at overtage sin fars forretning. Provst Joachim Begtrup har skrevet en bog om Svendborg. Den udkom i 1823 og fortæller om tiden op til da. Heri skriver Svendborgs toldinspektør om byens købmandsfamilier at de var ret lukkede. Ingen nye kunne komme ind i familierne. Søn fulgte far i erhvervet. Man får også at vide at købmændene hørte til byens "rangspersoner" sammen med borgmester, toldinspektør o. lign. At de har følt sig som sådanne kan man læse hos Pjentemølleren, som skriver i sin dagbog 22. 7. 1807: ".....(om byens skydeselskaber) ..thi Jæger Corpset består for det meste af købmændene, hvorfor det blev oprettet fra første tid, thi de foragter håndværksstanden så meget at de ikke engang kan være i selskab med, ja de kan knap tåle at se håndværksmanden med en god kjol på uden med misundelse og foragt og ærgelse" Forberedelsen til at overtage en købmandsforretning bestod ofte i at man sejlede med husets skibe til f.eks. København med bøndernes hos købmændens indhandlede varer og kom retur med varer som solgtes fra forretningen. Turen kunne også gå til Kiel eller andre Østersøhavne, så Svendborgs, på den tid 1714 indbyggere, var ikke isolerede fra verdens larm!

Nu er det tid at afsløre hvilken dansemusik den unge Bertel - sandsynligvis - har diverteret med. Den del af nodebogen, som han får ansvaret for består af 36 engelskdanse. Engelskdanse er disse fornøjelige rækkedanse, hvor man i forskellige figurer bevæger sig omkring hinanden og sandelig får danset med alle i rækken. Danse som man finder en del af i vor tids folkedanseres danse- beskrivelseshefter og som udgør grundstammen i squaredansene. Sådanne danse har købmandsfamilierne og byens øvrige honoratiores moret sig med ved deres sammenkomster som "undertiden endes med dans".

Enhver der har lyst kan i dag danse efter Bertels bog. På højresiderne i bogen står smukt noteret en, eller to, melodier og på venstresiderne er der tegnet med sikker

Sluppen "Christiane Charlotte" (kaptajn Niels Killerup) af Svendborg 1829 (Svendborg amts museum).

hånd en, eller to, danse, og ikke en eneste er kedelig! Måske har Bertel ikke spillet alene, men spillet sammen med byens stadsmusikant, Niels Carl Simonsen, som kunne levere bas-, fløjte-, dulcian-, clarinet- m.m. spil. Man hører melodierne og ser Svendborgenserne drejende, svingende og kædende i deres mørke klædedragter. Begtrup skriver: " - de elske mest blåt og grønt, dog altid fineste sort. Konerne ligne deri mændene, de foretrækker det solide for flitterstads".

For nu at være helt sikker på at det kan passe med de engelskdanse o. 1768 skal vi lige en tur omkring dansehistorien m.m. Dansehistorien bekræfter at engelskdansene stortrivedes i Europa og dermed også i Danmark i 1700-tallet, vel stadig iblandet nogle menuetter. Det kan også betale sig at se på hvilke danse der blev udgivet i København på Sønnichsens forlag - og der finder man fra 1783 mængder af udgivne engelskdanse. Endelig skal vi se på tidssvarende spillemandsbøger, og så er

vi helt sikre på at der kan have været danset engelskdanse i Svendborg o. 1768. Godt nok er Bertels bog den ældste vi har med tegnede dansebeskrivelser, men de næste dateres 1774 og 1776, og der er paralleler til Bertels melodier og danse i disse bøger. Vi er på sikker grund når vi ser for os Svendborgenserne danse.

Så langt om Bertel Riber, men vi slipper ham ikke helt for vi skal jo have sat Rasmus Hansen Riber i verden. Bertel fortsætter som købmand i Svendborg livet ud og han ses i folketællinglisterne som ugift købmand lige til 1810, da han som 64-årig gifter sig med sin 42-årige husholderske, Bolette Hansen, som har været i hans tjeneste hvert fald siden 1801. Bolette havde sandsynligvis en uægte søn med i sin plads da hun tiltrådte og hun nedkom, mens hun var i Bertels tjeneste, med en søn både i 1802 og 1804. Faderen til disse to drenge opgives som, for den enes vedkommende "Anders Jensen fra Jylland, ukendt opholdssted". Den anden fader er lige så ubestemmelig. Hvordan det nu end hænger sammen med det faderskab så får alle tre drenge efternavnet Riber og den ældste og den yngste bliver købmænd i Svendborg. Men den mellems-te, Rasmus Hansen Riber, gør anden karriere.

Herom i næste nummer af bladet.

